

TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİ'NDE ASKERİ DİSİPLİNİN TEMELLERİ VE UNSURLARININ ANALİZİ

Geliş Tarihi : 06.11.2025
Kabul Tarihi : 01.12.2025
Makale Türü : Araştırma Makalesi

Emine Pınar ÖZCAN¹

Özet

Bu makalede, askeri disiplin kavramının Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) içindeki yasal temelleri, toplumsal uyum ve operasyonel etkinlik açısından kritik önemi incelenmiştir. Çalışma, TSK'da disiplinin temel unsurları olan mutlak itaat, düzen ve sorumluluk bilincini "Askeri Disiplinin Unsurları" başlığı altında detaylandırmaktadır. Analiz, disiplinin eğitim, liderlik ve yasal cezai yaptırımlar aracılığıyla nasıl sağlandığını incelemektedir. Makalenin temel bulgusu, küreselleşmenin getirdiği teknolojik ilerleme ve bilgiye kolay erişim yoluyla geleneksel disiplin anlayışının sorgulanmasıdır. Sonuç olarak, TSK'nın mevcut disiplin mekanizmalarının, özellikle siber ve psikolojik tehditler karşısında adaptasyon ihtiyacı değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Askeri Disiplin, Mutlak İtaat, Hiyerarşi, Liderlik, Otorite.

Jel Kodları: M12, M54, H56.

THE FOUNDATION OF THE MILITARY ORDER: MILITARY DISCIPLINE AND ITS ELEMENTS

Abstract

This article examines the critical importance of discipline's legal foundation for operational effectiveness and social conformity within the Turkish Armed Forces (TSK). The study details the fundamental components of discipline—absolute obedience, order, and responsibility under the heading "Elements of Military Discipline." The analysis focuses on how discipline is established and maintained through training, leadership, and legal penalties. The paper's core finding centers on the challenge to traditional discipline concepts posed by technological advancement and easy access to information driven by globalization. In conclusion, the adaptation necessity of TSK's current disciplinary mechanisms, particularly against cyber and psychological threats, is evaluated.

Keywords: Military Discipline, Absolute Obedience, Hierarchy, Leadership, Authority.

Jel Codes: M12, M54, H56.

¹Dr. Öğr. Üyesi, Uluslararası Fırat Üniversitesi, sirapinarozcan@gmail.com, ORCID: 0009-0008-3924-0390

1. GİRİŞ

Askeri disiplin, askeri birimlerin stratejik hedeflerine ulaşabilmesi için olmazsa olmaz bir kurucu unsurdur. Disiplin, sadece askerlerin belirlenmiş kurallara uyması anlamına gelmemekte; aynı zamanda emir-komuta zincirinde birlik ve düzeni sağlamayı, düşmanla mücadele etmeyi ve operasyonel etkinliği maksimize etmeyi kolaylaştıran hukuki bir çerçeve oluşturur. Bu bağlamda askeri disiplin, etkinlik, doğru karar verme ve yüksek sorumluluk bilinci gibi askeri hedeflere ulaşmak için elzem olan bir dizi faktörü ihtiva eder. Bu çalışmanın temel odak noktası, Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) içerisinde askeri disiplinin tesis edilme mekanizmaları, disiplinin TSK personelinin mesleki gelişimine ve birlik içindeki etkileşimlerine olan yansımalarıdır. Türkiye Cumhuriyeti mevzuatı ile şekillenen askeri disiplin sistemi, birliğin iç düzenini koruyarak ve askerlerin liderleriyle olan etkileşimlerini yasal sınırlar içinde düzenleyerek operasyonların sorunsuz bir şekilde yürütülmesini sağlar. Askeri disiplinin etkileri geniş kapsamlıdır; pozitif etkileri arasında genel etkinliğin artması, askeri verimlilik ve askerlerin moral/motivasyonunun yükselmesi bulunurken; negatif etkileri arasında ise disiplin ihlallerinin cezai yaptırımları, aşırı disiplin uygulamasının psikolojik etkileri ve personelin kişisel özgürlüklerine getirilen yasal kısıtlamalar yer almaktadır. Bu çalışma, TSK'nın geleneksel disiplin anlayışını, küreselleşme ve teknolojik gelişmeler ışığında değerlendirerek mevcut disiplin mekanizmalarının değişen tehditler karşısındaki adaptasyon ihtiyacını ortaya koymayı amaçlamaktadır.

2. DİSİPLİNİN KAVRAMI

Disiplin kelimesi, dilimize Fransızca üzerinden geçmiş olup kökünü Latince "disciplina" kelimesinden alır. Özkal Sayan'a (2009, s. 237) göre kelime anlamı sıkıdüzen, yöntem, yol ve yordam olan disiplin kavramı, bireylerin veya bir topluluğun gerek yazılı gerekse yazısız belirli kurallara dikkatle ve özveriyle uyduğu bir durumu ifade eder. Disiplin aynı zamanda bir düzenin sıkı bir şekilde uygulanması, denetlenmesi ve korunması anlamına da gelir. Askeri ve eğitim alanlarında temel bir konu olarak kabul edilen disiplin kavramı, insanlar arasındaki ilişkilerin düzenlenmesinde de büyük önem taşır. Disiplinin doğru anlaşılması için otorite ve özgürlük kavramlarıyla birlikte incelenmesi oldukça önemlidir, zira disiplin, bu iki kavram arasında iç içe geçmiş bir denge yapısının parçasıdır. Disiplin kavramı ile özgürlük arasındaki ilişki her ne kadar yaygın olarak zıt algılansa da Hadfield (1972, s. 93) bu durumun aksini ifade eder. Hadfield'ın (1972) analizine göre, her ikisi bir arada düşünüldüğünde, disiplinin gerçek özgürlüğün teminatı olduğu ve özgürlüğün gerçek anlamını bulabilmesi için disiplinin gerekliliği anlaşılmaktadır. Yazarın bu görüşünü kendi terimlerimizle takip ederek şu analizi yapabiliriz: Bireyler kendi isteklerine uygun şekilde hareket etmek isteseler de yönetim ve düzenlemelerden sorumlu kişiler bu durumu belirledikleri kurallarla sınırlamaya çalışırlar. İlk olarak burada, özgürlük kavramının yanlış anlaşıldığı görülmelidir; özgürlük, sadece içgüdüsel dürtüleri serbestçe yaşamak veya istediği gibi davranmak değildir. Bu tür bir serbestlik, çatışmalara ve kişiliğin zarar görmesine yol açabilir. Hadfield'ın (1972, s. 96) belirttiği gibi, özgürlük kavramıyla kastedilen şey, dürtülerimizle değil, bütüncül kişiliğimizle ilgilidir. Kişilik, denetlenemeyen dürtülerin esiri olmadan hedeflerini gerçekleştirme özgürlüğüne sahip olmalıdır. Bu anlamdaki özgürlük, kişilik bütünlüğünü korurken, doğal enerjileri kişiliğin gelişimine uygun bir şekilde kullanmayı sağlar. Disiplin, içgüdüleri bastırmak, engellemek veya tatmin etmemek anlamına gelmez. Hadfield'a (1972, s. 97) göre, çağdaş anlamıyla disiplin, içsel dürtüleri olumlu yönlere kanalizasyon etmek için kullanılan bir yöntemdir. Bu bağlamda, disiplin ve özgürlük kavramları birbirine karşı değil, tamamlayıcıdır.

Otorite meselesinde de özgürlük konusunda olduğu gibi benzer yanlış yaklaşımlarla karşılaşmaktadır. Burada iki kavramın birbirinden ayırt edilmesi gerekmektedir: Otorite sahibi olmak farklı bir şeydir, otoriterlik uygulamak ise farklı bir şeydir. Otorite sahibi kişi genellikle birtakım entelektüel ve ahlaki niteliklere sahiptir; otoritesini, başkalarının düşüncelerini yok sayarak kullanmaz. Aksine, otoriter davranış sergileyen kişi genellikle zayıf ve otoritesini kaybetme korkusuyla hareket eder. Disiplin, bireye olumlu alışkanlıklar kazandırmayı ve başarısını artırmayı amaçlayan vazgeçilmez bir öge olarak öne çıkarken, otoriterlik, kişinin içinde baskı, kaygı ve korku gibi olumsuz duyguların yeşermesine yol açar. Disiplin ihlali, belirli bir duruşa veya rolün gerekliliklerine uyulmadığı durumları betimler. Disiplin hukuku perspektifinden, bir davranışın disiplin ihlali olarak kabul edilebilmesi için, Eraslan'ın (2019, s. 169) ifade ettiği üzere, belirli bir eylemin varlığı, bu eylemin görevle direkt bağlantılı olması ve kişinin kusurlu bulunması gereklidir. Akyılmaz (2002, s. 4) ise disiplin suçlarını, kamu hizmetlerinin etkili sunulabilmesi amacıyla belirlenen kurumsal düzenlemelere aykırı olarak gerçekleştirilen eylem ve tutumları içerdiğini belirtir.

Disiplin ve ceza kavramları sıklıkla karıştırılıyor olsa da birbirlerinden farklı özelliklere ve amaçlara sahiptir. Ceza, genellikle yanlış bir davranışa verilen bir tepki iken, Cemaloğlu'na (2007, s. 9) göre disiplin, yıkıcı davranışları önlemeye yönelik bir sistem veya yöntemdir. Disiplin, cezanın aksine, proaktif bir yaklaşımdır ve uygun davranışları teşvik etmek için kuralları ve standartları içerir. Dolayısıyla, cezanın reaktif, disiplinin ise proaktif olması temel farktır. Bucaktepe (2015, s. 202), Onar'a atıfta bulunarak disiplin cezalarını "memurun mesleki hayatında ve görevinde gördüğü yolsuzluklara karşı uygulanan belli yaptırımlar" olarak, Gözübüyük ve Tan'a atıfta bulunarak ise "memurların düzenli bir şekilde çalışmalarının sağlanması amacıyla uygulanan yaptırımlar" olarak ifade etmektedir. Aynı şekilde Danıştay (Bucaktepe, 2015, s. 202) da bu cezaları, kamu hizmetinin etkili yürütülmesi için görevlilerin sorumlulukları yerine getirmemesi durumunda uygulanan yaptırımlar olarak tanımlamıştır.

3. ASKERİ DİSİPLİN KAVRAMI VE İŞLEVLERİ

Çağdaş dönemdeki Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) gibi büyük ordu birimlerinin düzenli bir biçimde yönetilebilmesi ve kontrol edilebilmesi için, her askerin yetkililere karşı mutlak bir şekilde itaatkâr olması gereklidir. Bu itaatin sürekli olarak tesis edilmesi, komuta ve kontrol zincirinin etkin bir şekilde işlemesine bağlıdır. Beşikçi (2016, s. 16) tarafından ifade edildiği gibi, "askeri disiplin" terimi, temel olarak bu itaat sisteminin canlı ve aktif tutulmasını ifade etmektedir. Ayrıca, disiplin; bireylerin sosyal çevrelerinin genel düşünce kalıplarını, davranış standartlarına uymalarını kolaylaştırmak için kullanılan stratejilerin ve alınan önlemlerin toplamını da tanımlamaktadır. Bu önlemler, topluluk üyelerinin belirli bir çerçevede hareket etmelerini sağlayarak, toplumun genel yapısına, kurallarına ve değerlerine uygun davranış sergilemelerini teşvik eder.

Savaş sanatını öğrenme ve uygulama yükümlülüğü olan askerlikte önemli bir role sahip olan askeri disiplin hukuku, silahlı kuvvetler içinde düzeni sağlamak, üyeler arasında etkili iletişimi temin etmek ve askeri operasyonların başarılı bir şekilde yürütülmesini desteklemek amacıyla oluşturulmuş hukuki bir çerçeveyi ifade etmektedir. Erman'a (1983, s. 90) göre askeri disiplin hukuku, askerlerin sahip olduğu hak ve sorumlulukları da düzenler. Özellikle ast-üst ilişkileri, emirlere uyma, görev ve sorumluluk bilinci gibi unsurlar, TSK disiplin hukukunun temel odak noktalarıdır ve bu hukuki yapı aynı zamanda disiplin suçları ile bu suçlara ilişkin cezaların belirlenmesini içerir.

Ulusal savunmayı hedefleyen her tür saldırıyı bertaraf etmek görevini üstlenen orduların bu hedefe ulaşması, Karakurumer'in (2021, s. 235) işaret ettiği gibi, katı bir disiplin

anlayışıyla mümkündür. Ordular, eğittikleri bireylere devletin ve milletin sürekliliği için gerekirse hayatlarını feda etmeye hazır olmayı bir "ideoloji" olarak aşılacak durumundadırlar. Doğaları gereği "otorite" ve "hiyerarşi" konseptlerine dayanan orduların, iç işleyişinde "disiplin" ve "mutlak itaat" prensiplerini benimsemesi zorunludur. Karakurumer (2021), emirlere hemen uyma anlamına gelen "mutlak itaat" prensibinin, orduları sivil kuruluşlardan ayıran en belirgin özellik olduğunu ve bu kapsamda ordunun temelini disiplinin, disiplinin temelini ise mutlak itaatin oluşturduğunu belirtir. Disiplin, birliklerin eğitimini, düzenini ve savaş etkinliğini artırmaya yönelik bir araç olarak kabul edilerek, askerlerin emir-komuta zinciri içinde hareket etmelerini, talimatlara hızla ve etkili bir şekilde uymalarını sağlar. Yıldırım (t.y., s. 81) ise disiplini aynı zamanda bir tür eğitim ve yetiştirme yöntemi olarak tanımlar. Bu yöntem, bir bireye veya bir topluluğa belirli bir bilgi setini öğretmek ve uygun davranışları teşvik etmek anlamına gelir.

Green (2009, s. 136) tarafından öne sürüldüğü gibi, göreve kendini adanmak, itaatin geliştirilmesi ve sadakat duygularının pekiştirilmesi için kullanılan disiplin, bireyin görevine tam bir bağlılık ve adanmışlıkla yaklaşmasını teşvik ederken, aynı zamanda otoriteye karşı saygıyı ve itaati de güçlendirir. Sadakat, bir bireyin görevine olan bağlılığı ve inancı anlamına gelir ve disiplin de bu duyguların derinleşmesine ve sağlamlaşmasına yardımcı olur. Bu durum, bireyin performansını ve görevine olan adanmışlığını artırırken, aynı zamanda birliğin içerisindeki uyumunu ve düzenini güçlendirir.

Disiplin, bireysel davranışları kontrol etmenin yanı sıra, bir askeri birimin genel işleyişi, görevini yerine getirme yeteneği ve başarısı için kritik bir unsurdur. Bu unsur, bir birimin zorluklarla başa çıkmasına, etkili bir şekilde hareket etmesine ve sonuçta başarılı olmasına olanak tanır. Bireylerin birbirleriyle ve liderleriyle etkili bir şekilde iletişim kurabilmesi sayesinde, disiplinli bir birimin zorluklarla başa çıkma ve hedeflerine ulaşma yeteneği artar.

4. ASKERİ DİSİPLİNİN UNSURLARI

4.1. İtaat ve Emirlere Uyma

Kanun, belirli koşullar altında, emrin içeriğinin kanunlara uygunluğunun sorgulanmasına gerek duyulmadan doğrudan uygulanmasını öngörebilir; buna "mutlak itaat" ilkesi denir. Bu durum, genellikle askeri ve polis yasalarında öne çıkar. Eğer emrin yasalara uygunluğu denetlenmesi mümkün olmayan durumlar söz konusuysa, sadece emri veren kişi hukuki sorumluluk altına girebilir. Ancak, Zafer'in (2011, s. 266) belirttiği üzere, Anayasa'nın 137/3'üncü maddesi, askeri hizmetlerin yürütülmesi ve acil durumlarda kamu düzeni ve kamu güvenliğinin korunması gibi belirli istisnaların varlığını korumuş ve bu tür durumları, emrin hukuki uygunluğunun değerlendirilemeyeceği koşullar olarak tanımlamıştır.

Ordular, genellikle devletin yetki ve gücünü temsil ederek kurumsal ayrıcalıklara sahip olmuş ve devlet yönetiminde etkili bir rol oynamıştır. Toplumun kültürel değerlerinden beslenen ve örgütlü bir yapı olarak varlığını sürdüren ordular, güçlü yapılarını korumayı başarmıştır. Duman (2019, s. 146), modern orduların, hiyerarşik yapıları, birbirlerine olan bağımlılıkları, mutlak itaate dayalı disiplinleri ve bu temellerdeki eğitimleri nedeniyle toplum içinde örgütlü ve güçlü bir yapı haline geldiğini vurgulamaktadır. Bu kapsamda askeri birlikler, mutlak itaatin gerektiği ve diğer kuruluşlara kıyasla demokratik prensiplerin daha az işlediği yapılar olarak kabul edilir. Mert (2020, s. 29) bu durumu, askeri mesleğin doğasından kaynaklanan ve temel hedeflerinden biri olan caydırıcılık ve savaşta başarı ile ilişkilendirir. Savaşın hayat ya da ölüm durumuna dönüşebilmesi gerçeği, doğası gereği demokratik bir seçeneğin bulunmadığı bir ortamı yaratır ve askerden canını feda etmesi beklenir.

Mutlak itaat kavramı, genellikle askerin aldığı emirleri sorgulamadan ve itiraz etmeden uygulaması olarak anlaşılır. Ancak, daha derinlemesine incelendiğinde mutlak itaat, sadece amirinden gelen emirleri düşünceye kapılmadan uygulaması anlamına gelir. Yine de önemli bir nokta, Saraç'ın (2022, s. 6) detaylandığı gibi, mutlak itaat ilkesinin sadece hukuka uygun ve etik değerlere uygun emirleri içermesi gerektiğidir. Suç teşkil eden veya insan haklarına aykırı olan emirler mutlak itaat kapsamında değildir. Örneğin, ateş et emri askeri bir emir olarak sorgulamaksızın uygulanabilirken, bu emir sivil hedeflere yönelikse, askerin ahlaki ve hukuki sorumluluğu gereği bu emri yerine getirmemesi gerekir. Mutlak itaat ilkesi, askeri düzeni ve disiplini sağlamak amacıyla önemli olmakla birlikte, bu ilkenin içerdiği hukuki sorumluluklar ve sınırlamalar dikkate alınmalıdır.

4.2. Düzen ve Riayet

Ordu, diğer kurumlarla kıyaslandığında özel bir yapıya sahiptir ve benzersiz görevleri yerine getirir. Ordunun özelliği, 24 saat esasına göre çalışarak ülkenin güvenliğini ve bekasını sağlama amacıyla sürekli olarak iç ve dış tehditlere karşı hazır olmasıdır. Bu nedenle ordunun görevlerini eksiksiz yerine getirememesi ciddi sonuçlara, özellikle can kayıpları gibi geri dönüşü olmayan zararlara yol açabilir. Bu tür riskleri önlemek ve ordunun etkili bir şekilde çalışmasını sağlamak için katı bir hiyerarşik düzenin önemi büyüktür. Hiyerarşi, askeri personelin belirli görev ve sorumluluklarını net bir şekilde anlamalarını ve uygulamalarını sağlar; bu da ordunun birbiriyle uyumlu ve senkronize bir şekilde çalışabilmesini temin eder. Demirkıran (2007, s. 37), askeri personelin sivil kurumlara göre daha fazla stresli çalışma koşullarında bulunduğunu ve bu nedenle düzen, disiplin, gizlilik, emir-komutaya saygı ve liderlik gibi özelliklerin, özellikle askeri kurumlarda daha fazla vurgulandığını ve önem taşıdığını belirtir.

Askeri Disiplinin Yasal Tanımı, 211 sayılı TSK İç Hizmet Kanunu'nun 13'üncü maddesinde açıkça tanımlanmıştır: "Disiplin: Kanunlara, nizamla ve amirlere mutlak bir itaat ve astının ve üstünün hukukuna riayet demektir. Askerliğin temeli disiplindir." Demirağ'ın (2020, s. 70) yorumuna göre, bu tanıma dayanarak disiplin kavramı temel olarak iki unsurdan oluşmaktadır: Birincisi, Kanunlara, nizamla ve amirlere riayet etme (Mutlak İtaat Unsuru); ikincisi ise Astın ve üstünün haklarına (hukukuna) riayet (Hukuki Çerçeve Unsuru). Bu iki unsur, bir askerin disiplinli davranışını belirler. İkinci unsur olan astın ve üstün hukukuna riayet, askeri personelin ast-üst ilişkisi nedeniyle sahip olduğu haklara saygı göstermeyi ifade eder ve Demirağ (2020) bu unsurun hem resmi ilişkileri hem de insani değerlere uygun şekilde hareket etmeyi içerdiğini belirtmektedir.

4.3. Sorumluluk ve Görev Bilinci

Amaçlara ulaşma, görev ve sorumlulukların yerine getirilmesi ile düzenin sağlanması amacıyla verilen emirleri astlar, yerine getirme yükümlülüğüne sahiptir. Bir emir, üstünlük, zorunluluk ve bağlılık gibi önemli öğeleri içerir. Üstünlük öğesi, emri verenin astından daha yüksek bir konumda ve yetkili olmasını; zorunluluk öğesi ise emri alanın emri yerine getirme yükümlülüğünü ifade eder.

Görev bilinci, askeri personelin atanmış olduğu görevin önemini anlama, bu görevi en iyi şekilde yerine getirme amacına dayanır. Bir askerin sahip olduğu görev bilinci, sadece bireysel bir sorumluluğu değil, aynı zamanda tüm askeri organizasyonun işleyişini etkiler. Bu bilinç, askerler arasında bir dayanışma duygusu oluşturur ve birlikte hareket etmeyi, iş birliği yapmayı kolaylaştırır. Askeri personelin görev bilinci, askeri eğitim ve öğretim süreçlerinin temel bir parçasını oluşturur. Eğitim, askerlere disiplin, dürüstlük, sadakat ve fedakârlık gibi değerleri aşılayarak görev bilincini şekillendirir. Askerlik mesleğinin yüksek risk ve sonuçları geri döndürülemez kararlar gerektiren bir meslek olmasından dolayı, askeri personelin sahip

olduğu bir diğer temel özellik ise sorumluluk anlayışıdır. Sorumluluk anlayışı, askerin aldığı emirleri yerine getirirken olası sonuçları da göz önünde bulundurmasını sağlar.

5. ASKERİ DİSİPLİNİN SAĞLANMASI VE SÜRDÜRÜLMESİ

5.1. Eğitim ve Öğretim

Askeri eğitim, temel olarak özel beceri setlerinin kazandırılmasını amaçlar ve bu nedenle büyük ölçüde uygulamalı bir yaklaşım benimser. Özellikle teknik alanlarda, belirli standartlara dayalı olarak gerçekleştirilen faaliyetler askeri eğitim sürecinde değerlendirilmelidir. Taktik yeterlilik için de askeri eğitim gereklidir ve bu eğitimler genellikle görev odaklı bir yaklaşımı benimser. Ateş'in (2022, s. 411) ifade ettiği gibi, askeri eğitimin bir diğer önemli özelliği, tekdüze bir yapıya sahip olmasıdır; eğitim programları bireylerin değil hizmetin gereksinimlerini karşılamak üzere tasarlanmıştır. Bu durum, bireyin önceki eğitim veya deneyimine bakılmaksızın aynı temel esaslara göre eğitilmesi anlamına gelir. Bireylere belirli beceri setlerini kazandırmayı amaçlayan askeri eğitim, silah kullanımı, taktik hareketler, iletişim becerileri gibi konularda pratik eğitimleri öne çıkarırken; aynı zamanda liderlik, etik değerler ve sorumluluk gibi kritik alanlarda da gelişimi teşvik eder.

Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK), ülkenin güvenliğini sağlama ve ulusal çıkarları savunma gibi kritik misyonları üstlenen bir kurumdur. Bu kapsamda, TSK'nın etkinliği ve başarısı büyük ölçüde eğitim ve öğretim süreçlerine dayanmaktadır. TSK'nın eğitim ve öğretim anlayışı, personelin profesyonelliklerini artırmak, askeri değerleri ve disiplini pekiştirmek, görevlerini etkili ve etik bir şekilde yerine getirmek üzerine odaklanmıştır. TSK'nın eğitim ve öğretim faaliyetleri, modern askeri gereksinimlere uygun bir şekilde tasarlanır ve disiplin ile düzen anlayışıyla bütünleşmiştir. Eğitim ve öğretimdeki disiplin, askerlere sadece görevlerini etkin bir şekilde yerine getirme yeteneği kazandırmakla kalmaz, aynı zamanda karakter gelişimine de katkı sağlar. TSK'nın öğretim süreçleri, aynı zamanda teknolojik gelişmeleri yakından takip ederek siber güvenlik, uzaktan algılama ve iletişim teknolojileri gibi konularda da askerleri bilgilendirmeyi hedefler.

5.2. Liderlik ve Örnek Davranışlar

Liderlik kavramı, hatalarının sonuçları diğer liderlik türlerine kıyasla çok daha büyük ve kritik olan askerlik mesleğiyle birlikte anılmaktadır. Bir askeri liderin başarısızlığı, sadece bir organizasyonun zarar görmesiyle sınırlı kalmaz; bu tür bir başarısızlık, bir ulusun çöküşüne veya yok oluşuna bile yol açabilir. Sığı (2006, s. 99), diğer liderlik formlarında başarısızlık durumunda sorumluluk genellikle ekip içerisinde dağıtılırken, askeri liderlikte sorumluluğun doğrudan komutanın omuzlarına yüklendiğini belirterek, askeri liderliğin ciddi ve farklı bir yükümlülük taşıdığını vurgular.

Ateş (2021, s. 33-40) tarafından analiz edildiği gibi, askeri liderliğin yöntemleri, yönettikleri grubun büyüklüğüne bağlı olarak değişiklik gösterebilir. Örneğin, bir tim komutanı için bizzat cesur olmak esastır, çünkü tüm eylemler doğrudan astlarının önünde gerçekleşir. Öte yandan, büyük bir orduya liderlik eden bir komutan için, zekâsı ve büyük bir grup hareketini önceden tahmin edebilme yeteneği daha kritiktir. Ancak, bu iki durum arasında dürüstlük, özgüven ve adillik gibi sabit değerler hangi konumda olduğuna bakılmaksızın her zaman geçerliliğini korur.

Künter'in (2014, s. 38) araştırması, Türk Kara Kuvvetleri Komutanlığı'nın özgün karakteristik özelliklere sahip olduğunu gösterir. Türkiye'nin değişken coğrafik yapısı ve askeri birimlerin geniş bir alanda görev yapması, personelin uzun süreli görevlere atanmasına neden olmaktadır. Bu gibi durumlarda, göreve giden personel ailesini öncelikle komutanına emanet ettiğinden liderin üzerinde belirli bir vekalet sorumluluğu bulunmaktadır. Künter

(2014), zorunlu askerlik nedeniyle isteksiz olan bireylerin motivasyonunun sağlanmasının lider için ek bir zorluk olduğunu ve katı hiyerarşik yapının bazen gelişme ve yeniliklerin uygulanabilmesi için engel oluşturabileceğini belirtir. Bu nedenlerden dolayı, askeri liderlik, benzer yönler taşısa da diğer liderlik biçimlerinden ve kurumsal yapıdan ayırt edici özelliklere sahiptir.

5.3. Cezalar ve Etkileri

TSK Disiplin Kanunu'nda, subaylar, astsubaylar, uzman jandarmalar, uzman erbaşlar ve sözleşmeli erbaş ve erlerin disiplini bozan eylemleri, her bir disiplin cezasının altında detaylı bir şekilde sıralanmıştır. Değirmencioğlu (2016, s. 525-534), erbaş ve erlere verilebilecek izinsizlik ve ek hizmet cezalarının, uyarı, kınama ve hizmete devam cezalarını getirebilecek disiplin bozucu eylemlerden birinin işlenmesi halinde disiplin amirleri tarafından verilebileceğini ve cezanın takdirinin disiplin amirine bırakıldığını belirtir. Yine Değirmencioğlu (2016), erbaş ve erlere verilebilecek hapis cezasının, sadece Türk kara suları dışındaki gemilerde işlenen herhangi bir disiplin bozucu eylem sonucunda disiplin amirleri tarafından uygulanabileceğini vurgulamıştır.

Kanun kapsamında disiplin cezaları; Subay, Astsubay ve Uzman Erbaşlar ile Sözleşmeli Erbaş ve Erler hakkında uyarı, kınama, hizmete kısmi süreli devam, aylıktan kesme, hizmet yerini terk etmeme, oda hapsi ve silahlı kuvvetlerden ayırma şeklindedir. Askeri öğrenciler hakkında uygulanacak disiplin cezaları ise kınama ve izinsizliktir.

Uyarı ve Kınama cezaları, personelin görevini yerine getirirken veya davranışlarında daha dikkatli olması gerektiğinin yazılı olarak ifade edildiği en hafif disiplin yaptırımlarıdır. Aylıktan Kesme cezası, disiplin suçu işleyen personelden, sosyal güvenlik mevzuatına göre belirlenen prim temel kazanç miktarının, 6413 sayılı kanuna ekli (1) sayılı cetvelde belirtilen oranlarda düşürülmesi anlamına gelir. Bu cetvel, cezanın üst limitini belirtirken, alt limitine dair bir düzenleme içermemektedir. Demirtaş'ın (2022, s. 87-103) detaylandığı gibi, Hizmet Yerini Terk Etmeme cezası, personelin mesai saatlerinin sona ermesinin ardından görev yaptığı yerden ayrılmaması ve resmi bina, kışla, eğitim sahası ve benzeri yerlerde hizmetine devam etmesini gerektirir. Disiplin amirleri veya disiplin kurulları tarafından 4 ila 10 gün arasında uygulanabilen bu cezanın bir hâkim tarafından verilmiyor oluşunun Anayasa'nın 19. maddesinde belirtilen kişinin özgürlük ve güvenlik hakkını ihlal ettiği iddia edilmiş, ancak Anayasa Mahkemesi (2018) bu iddiayı kabul etmemiştir.

Oda Hapsi cezası ise seferberlik ve savaş halleri için tasarlanmış olup, barış zamanında tek istisnası, Demirtaş'ın (2022, s. 121) belirttiği üzere, Türk karasularının dışında görev yapan personelin, sadece bulundukları süre içerisinde işledikleri disiplinsizliklerde uygulanabilmesidir. Seferberlik ve savaş zamanında ise disiplin amirleri veya disiplin kurulları tarafından uygulanabilir.

Silahlı Kuvvetlerden Ayırma cezası, personelin askeri hizmetten ilişkisinin tamamen kesilmesi veya sözleşmesinin feshedilmesi anlamına gelir ve ciddi disiplinsizlikler sonucunda uygulanır. Yavuzdoğan ve Elibüyük (2022, s. 346), bu cezanın ya tek bir ağır eylem sonucunda ya da belirli bir zaman aralığında birden fazla disiplinsizlik eylemi gerçekleştirildiği durumlarda uygulanabileceğini belirtirler. Bu ceza, son derece ciddi sonuçlar doğurur ve genellikle son çare olarak kullanılır.

Disiplin yaptırımlarının temel hedefi, Yıldırım'ın (2019, s. 68-70) öne sürdüğü gibi, bir kurumun prestijini ve saygınlığını sürdürmektir; kişisel başarılar değil, kurumsal düzenin korunması ve devam ettirilmesi ön plandadır. Disiplin cezaları, bir yandan caydırma işlevi görürken, diğer yandan da TSK'nın kurumsal itibarını zedeleyen ve gerekli özeni

göstermeyen personelin sistemden uzaklaştırılması anlamında bir temizleme işlevi görür. Yıldırım (2019), disiplin cezalarının astın hukuki güvenliğini de sağladığını ve disiplin amirinin astına karşı davranışlarını belirleyerek astı koruduğunu ifade ederek, Disiplin Kanunu'ndaki yeni sistemin, fiillerin tipiklik bakımından tanımlanması açısından askeri disiplin hukuku için olumlu bir gelişme olduğunu belirtmektedir.

6. ASKERİ DİSİPLİNİN GELECEĞİ VE DEĞİŞEN DİNAMİKLER

Değişen dünya, küreselleşme, teknolojik ilerlemeler, sosyal medya, yeni siyasi ve ekonomik düzenlemeler gibi birçok faktör, askeri disiplin üzerinde çeşitli etkilere sahiptir. Küreselleşme; ürün, servis ve kapitalin artan mobilitesi sonucu uluslararası ekonomik entegrasyonu ve farklı coğrafyalarda bulunan topluluklar arasındaki diyalogun yoğunlaşmasını ifade eder.

Kıvılcım (2013, s. 219-224) tarafından yapılan dönemselleştirmeye göre, ilk dönem küreselleşmede deniz taşımacılığındaki yenilikler ve telgraf gibi gelişmeler, Batı'nın nüfuzunu genişletmesine olanak tanımıştır. Ancak I. Dünya Savaşı'nın meydana gelmesi, 1929'daki büyük depresyon ve II. Dünya Savaşı'nın patlak vermesi, küreselleşme hareketini ciddi anlamda sekteye uğratmıştır. Kıvılcım (2013) bu durumu, savaşlar ve krizlerin küreselleşmenin kesintisiz ilerlemesini kısıtlaması olarak açıklar. Yazar, günümüzdeki üçüncü küreselleşme evresinin, önceki dönemlerden belirgin bir şekilde farklı, çok yönlü ve karmaşık bir zaman dilimi olduğunu belirtir; bu hızlı değişimler nedeniyle üçüncü küreselleşme evresi, aynı zamanda Bilgi Dönemi olarak da tanımlanmaktadır.

Küreselleşme sayesinde teknolojik ilerlemeler hızla yayılmaktadır. Bu durum, askeri teknolojilerin de evrenselleşmesine yol açmıştır. Daha ileri silah sistemleri, haberleşme teknolojileri ve siber savaş kapasitesi gibi alanlardaki gelişmeler, askeri disiplin ve eğitim ihtiyaçlarını yeniden şekillendirmektedir. Bu, askeri disiplinin, teknolojik yetkinlik ve siber disiplin gibi yeni alanlara evrilmesini gerektirmektedir.

Küreselleşen bir dünyada, sınırların ötesindeki tehditler daha belirgindir; terörizm, siber saldırılar ve uluslararası suç örgütleri gibi global tehditler, askeri disiplini ve stratejileri yeniden değerlendirmeyi zorunlu kılmaktadır. Bu durum, Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) gibi orduların daha karmaşık ve çok boyutlu görevlere hazır olmalarını ve askeri disiplinin daha stratejik ve adaptasyonu gelişmiş bir yaklaşıma ihtiyaç duymasını gerektirir.

Küreselleşme, ülkeler arasında daha yoğun askeri iş birliklerine yol açar. Ortak eğitim programları ve operasyonlarda farklı kültürlerden gelen askerlerin birlikte eğitilmesi, değer çatışmaları, dil engelleri ve iletişim kopuklukları gibi zorluklar yaratabilir. Ancak, bu kültürel farklılıklar aynı zamanda yeni ve yaratıcı çözüm yollarının bulunmasına da katkıda bulunabilir. Bu nedenle, uluslararası operasyonlarda iş birliği yapma yeteneğini artırmak amacıyla, kültürler arası kaynaşmanın ve bilinçli bir eğitim yaklaşımının önemi büyüktür.

Dijitalleşme sayesinde bilgiye erişim kolaylaşmıştır. Bu, istihbarat toplama ve analiz yeteneklerini geliştirmenin yanı sıra, askeri disiplini, yanlış bilginin yayılmasına veya sızdırılmasına karşı korumak için yeni protokoller oluşturmayı da gerektirmektedir. Ayrıca, askeri faaliyetler ve kararlar artık halkın gözü önünde ve anında paylaşılmaktadır. Bu durum, disiplinin sadece içsel bir mesele olmaktan çıkıp, aynı zamanda dışa dönük bir halkla ilişkiler ve şeffaflık meselesi olmasına da neden olmuştur.

7. SONUÇ

Bu makalede, Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) disiplin sistemi, askeri birimlerin operasyonel etkinliğini, tutarlılığını ve başarısını sağlayan temel bir kurucu faktör olarak

analiz edilmiştir. Çalışma neticesinde, askeri disiplinin temelinde yasal zorunluluklar ve hiyerarşik düzene bağlılığın yattığı, mutlak itaat ilkesinin TSK disiplin sisteminin çekirdeğini oluşturmaya devam ettiği bulgulanmıştır. Bununla birlikte, modern askeri liderlik yaklaşımlarının gerektirdiği yüksek sorumluluk, görev bilinci ve inisiyatif alma yeteneğinin, geleneksel itaat unsuru ile bütünleşik bir biçimde disiplin kavramının kapsamını genişlettiği tespit edilmiştir. Küreselleşmenin getirdiği bilgiye kolay erişim, siber tehditlerin yükselişi ve teknolojik ilerlemeler, TSK gibi köklü kurumlara sürekli uyum sağlama zorunluluğu getirmiştir. Bu bağlamda, askeri disiplinin geleceği; sadece mevcut kurallara riayet etmekle değil, aynı zamanda personelin hızla değişen tehdit ortamına karşı analitik düşünme ve etik sorumluluk bilinci geliştirmesiyle de doğrudan ilişkilidir.

Sonuç olarak, TSK'nın operasyonel etkinliğini sürdürmesi ve küresel görevlerde başarılı olması için hayati öneme sahip olan askeri disiplin mekanizmalarının, özellikle siber ve psikolojik savaş dinamikleri karşısında adaptasyonu elzemdir. Mevcut disiplin ve ceza mevzuatının bu yeni tehditleri kapsayacak şekilde gözden geçirilmesi ve liderlik eğitimlerinin inisiyatif/sorumluluk bilinci odağında güçlendirilmesi, askeri karar vericilerin öncelikli sorumluluğu olarak öne çıkmaktadır.

KAYNAKÇA

- Akyılmaz, B. (2002). Anayasal esaslar çerçevesinde kamu personeli disiplin hukuku ve uygulamadaki sorunlar. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 6(2), 1-38.
- Anayasa Mahkemesi. (2018). Bireysel Başvuru Kararı (Başvuru No. 2015/3614, 26.12.2018). Erişim adresi: <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2015/3614>
- Ateş, B. (2021). Askeri liderlik. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Ateş, B. (2022). Profesyonel askeri eğitim ve Türkiye'nin model arayışı. *SAVSAD Savunma ve Savaş Araştırmaları Dergisi*, 32(2), 411-442.
- Beşikçi, M. (2016). Askeri modernleşme, askeri disiplin ve din: Düzenli kitle orduları çağında Osmanlı ordusunda tabur imamı. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 11(1), 1-28.
- Bucaktepe, A. (2015). Disiplin makamlarının disiplin cezası verme yetkileri üzerine bir değerlendirme. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 19(2), 201-228.
- Cemaloğlu, N. (2007). Disiplin ile ilgili kavramlar, ilkeler ve uygulamalar. *Milli Eğitim Dergisi*, 175, 8-27.
- Değirmencioğlu, O. (2016). Askeri ceza ve disiplin hukuku. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Demirağ, F. (2020). Askeri ceza kanunu. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Demirkıran, M. (2007). Stres kaynakları ve askeri örgütlerde stres yönetimi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Kocaeli.
- Demirtaş, C. (2022). TSK personeli disiplin ve ceza hukuku. Ankara: Bilge Yayınevi.
- Duman, M. Z. (2019). Türkiye'de ordu-siyaset ilişkileri ve askeri darbelerin ideolojik kökenleri. *İnsan ve İnsan Bilim Kültür Sanat ve Düşünce Dergisi*, 6(11), 146-174.
- Eraslan, Y. (2019). Disiplin hukukunda tevhidden cezalandırma. *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, 13, 169-198.
- Erman, S. (1983). Askeri ceza hukuku, umumi kısım ve usul. İstanbul: Üçdal Neşriyat.

- Green, N. (2009). *Islam and the army in colonial India*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hadfield, J. A. (1972). *L'enlance et l'adolescence*. Paris: Payot.
- Karakurumer, A. (2021). Askeri ceza ve disiplin hukukunun tarihsel temelleri. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 9(2), 235-256.
- Kıvılcım, F. (2013). Küreselleşme kavramı ve küreselleşme sürecinin gelişmekte olan ülke Türkiye açısından değerlendirilmesi. *Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi*, 5(1), 219-224.
- Künter, N. (2014). Askeri liderlik: Kavramlaştırma ve askeri liderin etkinliğinin ölçümüne ilişkin bir ölçek geliştirme çalışması (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Türk Hava Kurumu Üniversitesi, Ankara.
- Mert, İ. S. (2020). Askeri etik. *Türk Savaş Çalışmaları Dergisi*, 1(1), 29-54.
- Özkal Sayan, İ. (2009). Türkiye'de kamu personel sistemi: İdari, askeri, akademik, adli personel ayrımı. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 64(1), 237-270.
- Saraç, M. E. (2022). Askeri ceza hukukunda emre itaatsizlik (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Sığrı, Ü. (2006). Geleceğin askeri liderliğine dair değerlendirmeler. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 2(3), 99-122.
- Yavuzdoğan, S. ve Elibüyük, U. (2022). Bir disiplin suçu olarak gayri tabii mukarenette bulunmak. *Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(32), 346-357.
- Yıldırım, R. (t.y.). Türk askeri disiplin hukukuna kısa bir bakış. *Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Dergisi*, 14, 81-126.
- Yıldırım, T. (2019). Türk askeri disiplin hukukunun güncel sorunları ve amirlerin suçta kıyas yetkisine farklı bir bakış. *Ankara Barosu Dergisi*, 77(1), 68-70.
- Zafer, H. (2011). *Ceza hukuku ve genel hükümler*. İstanbul: Beta Basım.